

Kurt Verstraete en Isabelle De Bosschere wonnen in mei van dit jaar als eerste burgers ter wereld een rechtszaak tegen chemiereus 3M. — © Dirk Kerstens

INTERVIEW DE ANTWERPENAAR VAN 2023

Kurt en Isabelle uit Zwijndrecht kregen 3M op de knieën: “Het is hier een paradijs, maar een zwaar vervuild paradijs”

Op maandag 15 mei 2023 waren alle ogen gericht op Kurt Verstraete (52) en Isabelle De Bosschere (50) uit Zwijndrecht. Het koppel is er, als eerste burgers ter wereld, in geslaagd de chemische multinational 3M door een rechtbank te laten veroordelen wegens de abnormaal hoge waarden PFAS in hun bloed en in dat van hun twee kinderen. Kurt en Isabelle mochten daarom niet ontbreken in de top 100 van de Antwerpenaren van het jaar. “We hebben dit jaar een belangrijke stap gezet om 3M op de knieën te krijgen, maar we zijn er nog niet”, zeggen Kurt en Isabelle. “Zolang de zaak niet definitief is uitgesproken en 3M zijn verantwoordelijkheid niet neemt, blijft het een blok aan ons been. Verhuizen doen we voorlopig niet, we wonen te graag in ons paradijs. Helaas, een zwaar vervuild paradijs.”

Karin Vanheusden

Woensdag 27 december 2023 om 03:00

Wie haalde in 2023 het nieuws, wie ging over de tongen, wie stak zijn nek uit en wie liet zich voor het eerst opmerken? De redactie van Gazet van Antwerpen selecteerde 100 uiteenlopende figuren die het jaar hebben gekleurd. Wie wordt de Antwerpenaar van 2023? We tellen de hele kerstvakantie af naar onze nummer 1.

Kurt Verstraete en Isabelle De Bosschere wonen in de Neerstraat in Zwijndrecht, op een kilometer van chemiebedrijf 3M. Hun gerestaureerd boerderijtje tussen de weiden en de heggen, met nietsvermoedende geiten en kippen in de grote voortuin, een flinke moestuin en fruitbomen achterin, ziet er idyllisch uit. Zeker nu het zicht op de E34 en chemiebedrijf 3M verstopt ligt achter een berm, weliswaar opgehoogd met door PFAS vervuilde grond. Niets doet vermoeden dat het gezin op een van de meest vervuilde plekken van België woont.

“Iedereen die hier komt, spreekt van een paradijs”, zegt Kurt Verstraete. “Dat is ook de reden waarom we deze hoeve in 2013 hebben gekocht. Mét blanco bodemattest van OVAM. We woonden eerst in de Kapellenkouter, ongeveer een kilometer van hier, maar we wilden dieren houden en biologisch tuinieren. Om deels zelfvoorzienend te zijn, maar ook om te kunnen ontspannen. Ik werk als chemisch ingenieur, een redelijk drukke job. Werken in de tuin geeft me rust. Nu helaas niet meer.”

In jullie bloed en in dat van jullie kinderen zijn zeer hoge waarden PFOS (een van de 6.000 PFAS-stoffen) gemeten. Hoeveel impact heeft dat op jullie leven gehad?

Isabelle De Bosschere: “Enorm veel, en nog steeds. Ik heb me in 2021 laten testen, kort nadat bekend was geraakt dat Lantis en 3M een dading hadden afgesloten om de vervuiling stil te houden. De resultaten waren hallucinant, we konden het eerst niet geloven. Ik had 750 microgram PFOS per liter bloed. Vanaf 5 microgram kan het gevaarlijk worden.”

Kurt Verstraete: “Ik heb me daarna ook laten testen, ik scoor met 1.023 microgram per liter nog hoger. De kinderen zitten met 310 en 607 microgram ook zeer hoog. Die resultaten hebben ons leven helemaal overhoopgegooid. We mochten niets meer uit onze tuin eten, geen eieren, geen fruit, geen groenten, maar veel ingrijpender is natuurlijk de zorg over onze gezondheid. Heel wat studies wijzen in de richting van blijvende gezondheidsschade.”

3M blijft de link met kanker wel ontkennen.

Kurt: “Dat zullen ze niet kunnen blijven doen. PFOA, een van de PFAS-stoffen, staat intussen op de lijst met kankerverwekkende stoffen van het International Agency for Research on Cancer. Wij hebben zeven PFAS-stoffen in ons bloed.”

Isabelle: “Volgens het Agentschap Zorg en Gezondheid is er geen discussie: er is wel degelijk impact op de gezondheid. In het bloedonderzoek bij driehonderd jongeren, waaraan ook een van onze kinderen heeft deelgenomen, is er sprake van immuniteitsstoornissen, groeivertraging en een verstoorde hormoonbalans.”

Kurt: “Professor Nick Van Larebeke, al jarenlang bezig met de gezondheidseffecten van PFAS, zegt dat het mogelijk ook impact heeft op het DNA. Dan zit je dus een of twee generaties verder, bij onze kinderen en kleinkinderen. Dat verontrust me. In de buurt van Lyon is bij een kind van één jaar zaadbaalkanker vastgesteld. Waarschijnlijk te wijten aan PFAS, doorgegeven door de moeder.”

Kurt en Isabelle: “Werken in de tuin geeft rust. Nu helaas niet meer.” — © Dirk Kerstens

Isabelle: “Die zorgen over de gezondheid van onze kinderen geeft ons veel stress. We staan ermee op en gaan ermee slapen. Maar we moeten natuurlijk ook verder met ons leven. Daarom focussen we nu op de rechtszaak, dat leidt een beetje af.”

Een rechtszaak beginnen tegen een multinational als 3M is geen evidente stap.

Isabelle: “Niks doen was geen optie. We waren diep geschokt door de uitslagen van onze bloedtesten en over hoe 3M zoveel jaren ongegeneerd zijn gegaan heeft kunnen gaan. Terwijl ze sinds begin jaren zeventig wisten dat deze *forever chemicals* niet meer uit het milieu raken.”

Kurt: “We zijn dan met vier bevriende koppels uit de buurt begonnen met de burgerbeweging Darkwater3M (naar de film *Dark Waters*, over de gevolgen van PFAS-vervuiling in de VS, red.). Ik ben vervolgens bij advocaat Geert Lenssens terechtgekomen. Ik wist dat hij vooral groepsprocedures deed, zoals eerder bij Lernout & Hauspie en Arco. Zo’n groepsprocedure is interessant omdat je de kosten kunt delen. En dan was er de spitsvondigheid van Geert Lenssens om de zaak voor de vrederechter te brengen, zodat het snel zou gaan. Voor mij was dat belangrijk – ik wil geen tien jaar procederen. Omdat onze zaak met de vele bodem- en bloedonderzoeken de duidelijkste en de sterkste was, wilde Geert Lenssens die naar voren schuiven als pilootzaak.”

3M moet jullie 2.000 euro schadevergoeding betalen vanwege bovenmatige burenhinder. Een bescheiden bedrag.

Kurt: “Die 2.000 euro is provisioneel, een voorschot. Naar de toekomst toe ligt alles nog open. Alle schade die we nu ondervinden, zit in deze eerste uitspraak. Het niet kunnen eten van onze eieren, groenten en fruit, de waardevermindering van ons huis, binnenkort de hinder door de sanering, de gezondheidsschade, de stress.”

Intussen zijn er meer dan vijfhonderd gezinnen mee in de groepsclaim tegen 3M gestapt. Wat willen jullie hiermee bereiken?

Kurt: "Hetzelfde als met onze zaak: schadevergoeding voor bovenmatige burenhinder. We vragen 20.000 euro per persoon. Ook dit is een voorlopig bedrag, om de eerste kosten te dekken. In een tweede zaak voor de rechtbank van eerste aanleg klagen we met dezelfde groep ook het Amerikaanse moederbedrijf 3M Company aan. In de VS is men allang op de hoogte van de gevaren van PFAS. 3M Company heeft de beslissingen genomen en is dus zo medeverantwoordelijk."

De rechtszaak heeft jullie veel beziggehouden?

Isabelle: "Kurt is er zeer veel mee bezig, al sinds 2022, de voorbije maanden elke dag."

Kurt: "Het is een heel groot engagement. We treden nu ook op voor de groep. De mensen moeten worden geïnformeerd, over de procedure, over de rechtsbijstandverzekering of over waar ze bloedstalen kunnen laten nemen. We voelen ons mee verantwoordelijk."

Kunnen jullie het af en toe loslaten?

Kurt: "Moeilijk, het werkt erg op ons gemoed."

Isabelle: "Als we bij vrienden zijn, kunnen we dat wel. Dan praten we over andere dingen dan 3M. Dat helpt."

Kurt: "Ons perceel zou in juli 2024 gesaneerd worden, maar dat is nu met een jaar uitgesteld. Dat maakt het moeilijk om het los te laten. 3M heeft geen vergunning gekregen om de afgegraven gronden via de kluifrotonde op de E34 af te voeren. Nu denken ze eraan om een extra brug te bouwen. De volledige sanering van de rode zone, waarin wij zitten, zou in 2028 klaar zijn. Dat zal nu wel 2030 worden. Vijf jaar is lang."

Isabelle: "Ze zouden afgelopen zomer langskomen voor een plaatsbeschrijving van onze tuin, maar dat is dus niet gebeurd. Intussen moeten we de tuin wel blijven onderhouden, terwijl je weet dat de gronden zwaar vervuild zijn en alles moet verdwijnen. Ik zet groenten voor de kippen en de geiten, maar leuk is dat niet. Vroeger was het onze ontspanning, nu is het een sleur. En dan te weten dat onze moestuin, de fruitbomen en de serre net begonnen op te brengen. Nu moeten we alles laten hangen en de eieren brengen we naar het containerpark, als klein gevaarlijk afval."

Die sanering is nochtans ook niet meteen iets om naar uit te kijken?

Kurt: "Absoluut niet, maar als het achter de rug is, kunnen we verder. Maar het zal hier een woestenijs zijn, de tuin wordt tot op zeventig centimeter afgegraven, bijna duizend ton grond, vijftig vrachtwagens."

Isabelle: "Ze rekenen drie weken om alles af te graven en weer aan te vullen. We denken eraan om die periode ergens anders te gaan wonen. Ik ben bang voor het stof. Volgens mij zijn de bloedwaarden van Kurt zo hoog omdat hij zo dikwijls met een bosmaaier in de grachten is bezig geweest."

Kurt en Isabelle: “Die extreem hoge waarden PFAS in ons bloed hebben ons leven helemaal omgegooid. We zijn in 2023 zeer veel bezig geweest met de rechtszaak tegen 3M. Hopelijk kunnen we in 2024 meer tijd met vrienden doorbrengen.” — © Dirk Kerstens

Jullie denken niet aan verhuizen?

Kurt: “Ik ben daar heel rationeel in. Als 3M een goed bod doet, zijn we weg. Maar Isabelle en de kinderen willen niet.”

Isabel: “We hebben ons leven hier opgebouwd, dicht bij onze vrienden. Alles achterlaten is niet simpel. En waar moeten we naartoe, waar is het veilig? Het is allemaal zo jammer. Kunnen we na de sanering nog wel genieten van onze tuin? Een nieuwe moestuin aanleggen, zal ik niet meer kunnen opbrengen, vrees ik.”

Gebruiken jullie nog Tefal-pannen?

Kurt: “Wij weren niet per se producten van 3M, maar Tefal-pannen gebruiken we niet, nee. De stoffen van 3M hebben goede eigenschappen, maar eens ze in het milieu komen, raken ze er niet meer uit. En er zijn goede alternatieven, zoals biologisch afbreekbaar bluswater, maar men moet willen overschakelen.”

Wat mag 2024 brengen?

Isabelle: “Ik hoop op een positieve uitspraak en dat we erkend worden in de schade die we geleden hebben en daarvoor vergoed worden.”

Kurt: “Ik hoop dat 3M tot inkeer komt en zijn verantwoordelijkheid neemt. En dat onze zaak een wereldwijd precedent is, dat we ondanks alle miserie iets verwezenlijkt hebben voor het algemeen belang. Maar ik hoop ook om terug meer met vrienden te kunnen doen en misschien stiekem op nog enkele nieuwe goeie namen op de affiche van Graspop.”